

ВЛИЯНИЕ НА ЗАЕТОСТТА ВЪРХУ СУБЕКТИВНОТО БЛАГОПОЛУЧИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

Светлана Попова¹, Албена Керековска²

¹УНС „Инспектор по общественото здраве“, Медицински колеж,
Медицински университет - Варна,

²Катедра „Социална медицина“, Медицински университет – Варна

EMPLOYMENT IMPACT ON THE SUBJECTIVE WELL-BEING AMONGST THE YOUTH

Svetlana Popova¹, Albena Kerekovska²

¹Educational and Research Sector of Public-health Inspector and Social Activities, Medical College, Medical University of Varna,

²Department of „Social Medicine“, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Статията отразява резултати от проучване на влиянието на заетостта върху субективното благополучие на младите хора. С конструиран за целта въпросник е извършено психометрично изследване на извадка от 250 души (средна възраст - $22,81 \pm 3,43$ г), разпределени в три групи - студенти, работещи и студенти, които учат и работят. Сравнителният анализ на самооценките за субективно благополучие според заетостта показва, че най-щастливи са работещите млади хора, следвани от учащите. Младите хора, които едновременно учат и работят, имат най-ниски самооценки за щастие. Установено е, че съществено влияние върху нивото на щастие оказва locus на контрол на участниците - според проучването този личностов конструкт се отразява върху нивото на личните аспирации и допринася за статистически значими разлики в субективното благополучие. Влиянието на заетостта е 0,14% върху нивото на удовлетвореност от живота и 0,25 % върху самооценката за щастие, за разлика от влиянието на locus на контрол - 6,30 % върху удовлетвореността и 10,05% върху нивото на щастие.

Ключови думи: заетост, щастие, locus на контрол, лични аспирации, младост

ABSTRACT

The article reflects the results of a study of the employment impact on the subjective well-being amongst the youth. With a questionnaire designed for this purpose a psychometric study is conducted in a sample of 250 people (average age $22,81 \pm 3,43$ g), divided into three groups - students, workers and students who work and study. The comparative analysis of self-assessment of subjective well-being as employment showed that the happiest workers are young people, followed by students. Young people who study and work at the same time have the lowest self-assessments of happiness. It was established, that the locus of control has significant impact on the level of happiness amongst the participants – according to the study, this personal construct reflects on the level of personal aspirations and contributes for the statistically significant differences in the subjective well-being. The influence of the employment 0,14 % on the level of life satisfaction 0,25 % on the self-assessment for happiness, unlike the influence of locus of control - 6,30 % on the satisfaction and 10,05 % on the level of happiness.

Keywords: employment, happiness, locus of control, personal aspirations, youth

ВЪВЕДЕНИЕ

Субективното благополучие е научноизследователска област, възникнала преди половин век от потребността от въвеждане на показатели за качество на живот в постмодерното общество (5). Отвъд рамките на традиционните обективни показатели като брутен вътрешен продукт, покупателна способност и пр., отчитащи икономическия напредък на една страна, през последните десетилетия все по-голяма значимост придобиват субективните социални показатели (щастие, удовлетвореност от живота) като критерии за условията на живот, възможностите за развитие и себerealизация на отделния индивид и прогреса на обществото като цяло (5,6,10).

Целта на настоящото проучване е да се изследва влиянието на заетостта върху нивото на субективно благополучие сред младите хора в страната.

Хипотеза

Допускаме, че заетостта като вид активност, свързана с трудовата и образователна дейност, както и с личните аспирации за реализация на младите хора, ще оказва влияние върху нивото на субективно благополучие.

МАТЕРИАЛ И МЕТОДИ

Проучването е проведено в два големи университетски града в Източна и Западна България (гр. Варна и гр. София) с извадка от 250 заети млади хора във възрастта 19-30 г. Участниците са разпределени в три групи: работещи, учащи – студенти и студенти, които работят. Изследването е проведено с две скали от самооценъчен въпросник (Ророва, S., 2012) за проучване на субективното благополучие и здраве сред българската популация (11). Коефициентът на надеждност на скалите е висок: Скала „Измерители на субективно благополучие” - за проучване на нивото на субективно благополучие (щастие и удовлетвореност от живота) - Cronbach's Alpha 0,77; Скала „Локализация на контрола” (за изследване на убеждението за личен контрол), адаптирана към българската популация - Cronbach's Alpha 0,91. Статистическата обработка на данните е с компютърна програма SPSS v.15.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Поради единични пропуски в попълването на самооценъчния въпросник реалният брой на участниците е 239. Разпределението на извадката

Табл. 1. Разпределение на изследваните лица по признак заетост

Признак		%
Заетост	Учащи	49,80%
	Учат и работят	25,10%
	Работещи	25,10%

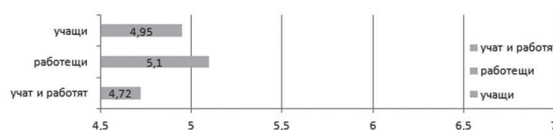
по признак заетост е представено в Табл. 1. Средната възраст на участниците е $22,81 \pm 3,43$.

Установените нива на щастие (средна стойност, измерена по 7-степенна скала) в трите групи според заетостта са представени в Табл. 2.

Табл. 2. Ниво на щастие според заетостта на изследваните лица

Признак		Щастие
Заетост	Учащи	4,95 \pm 1,16
	Учат и работят	4,72 \pm 1,06
	Работещи	5,10 \pm 0,69

Направеният сравнителен анализ на самооценките за щастие според заетостта на участниците показва статистически значима разлика $\chi^2 = 25,32$ при $p < 0,001$ в резултатите на трите групи: най-щастливи са работещите, следвани от учащите. Младите хора, които едновременно учат и работят, имат най-ниско ниво на щастие – Фиг. 1.

Фиг. 1. Ниво на щастие според заетостта на младите хора (графичен анализ)

По отношение на удовлетвореността от живота също бяха установени разлики в резултатите на трите групи, но те нямат статистическа значимост. Най-високо е нивото на удовлетвореност от живота (средна стойност по 7-степенна скала) сред работещите млади хора, следвани от учащите и на последно място – изследваните лица, които учат и работят (Табл. 3).

Табл. 3. Ниво на удовлетвореност от живота според заетостта на изследваните лица

Признак		Удовлетвореност от живота
Заетост	Учащи	5,28 \pm 1,32
	Учат и работят	5,16 \pm 1,21
	Работещи	5,32 \pm 1,09

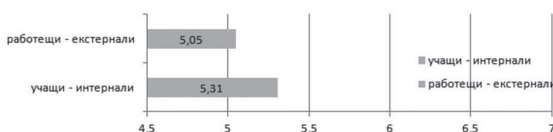
За да се разкрият причините, обуславящи тези резултати, е изследвано влиянието на личностовия конструкт локус на контрол (място на контрол) с презумпцията, че този фактор би имал връзка с нивото на личните аспирации на учас-

тниците. Локусът на контрол отразява наличието или отсъствието у едно лице на убеждение за личен контрол над случващото се в живота (1, 3, 11). Хора, при които липсва това убеждение, имат външен локус на контрол (екстернали), а хората, които вярват в своите способности и действия и имат убеждение за личен контрол, са с вътрешен локус на контрол (интернали). Разпределението на участниците в проучването според локуса на контрол е представено в Табл. 4 (вертикално в колона до 100%).

Табл. 4. Разпределение на участниците според локуса на контрол и заетостта

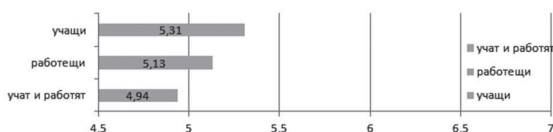
Признак		Общо (%)	Интернали (%)	Екстернали (%)
Заетост	Учащи	49,80 %	49,20 %	50,40 %
	Учат и работят	25,10 %	20,00 %	30,30 %
	Работещи	25,10 %	30,80 %	19,30 %

Сравнителният и графичният анализ на данните на участниците показва, че най-висока самооценка за щастие в двете групи според локуса на контрол имат учащите интернали и работещите екстернали (Фиг. 2).

Фиг. 2. Най-високи нива на щастие според локуса на контрол и заетостта на участниците

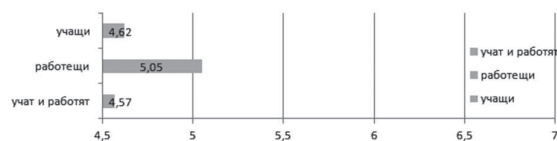
При по-детайлно проучване на нивото на щастие във всяка група според локуса на контрол бе установена статистически достоверна разлика ($\chi^2 = 15,93$ при $p < 0,05$) в нивото на щастие сред участниците с вътрешен локус на контрол (интернали) от трите групи заетост – учащи, работещи и тези, които учат и работят. Най-щастливи са учащите интернали, следвани от работещите интернали. Участниците с вътрешен локус, които едновременно работят и учат, имат най-ниска самооценка за щастие – Фиг. 3.

Фиг. 3. Ниво на щастие при вътрешен локус на контрол (интернали)

Сред екстерналите (с външен локус) също бе установена статистически достоверна разлика

($\chi^2 = 16,47$ при $p < 0,05$) в нивото на щастие според заетостта – най-щастливи са работещите екстернали, следвани от учащите екстернали. Младите хора с външен локус, които работят и учат, имат най-ниска самооценка за щастие – Фиг. 4.

Фиг. 4. Ниво на щастие при външен локус на контрол (екстернали)

По отношение на удовлетвореността от живота в този аспект на проучването съществени разлики не са установени.

Тежестта на влияние на двата фактора – заетост и локус на контрол върху субективното благополучие – е прецизирана чрез коефициента на детерминация. Резултатите показаха, че влиянието на заетостта върху субективното благополучие е 0,14% върху нивото на удовлетвореност от живота и 0,25% върху самооценката за щастие, за разлика от локуса на контрол, чието влияние е 6,30% върху удовлетвореността от живота и 10,05% върху нивото на щастие.

ОБСЪЖДАНЕ

При изследване на влиянието на фактора заетост върху субективното благополучие бе установено, че на ниво извадка най-щастливи и най-удовлетворени от живота са работещите млади хора. Вероятна причина за това биха могли да бъдат прагматизмът на младото поколение и стремежът към финансова независимост.

Множество научни проучвания доказват, че социодемографските фактори имат слабо влияние върху субективното благополучие, а влиянието на жизнените обстоятелства е до 10% (4,6,7,8,9). В настоящото проучване заетостта, като един неизследван фактор (най-вече в нашата страна), детерминира 0,14% от промените в удовлетвореността от живота, а влиянието ѝ върху щастие е почти два пъти по-силно – 0,25%. Резултатът е статистически значима разлика в нивото на щастие в трите групи според заетостта.

Интерес представляват данните, получени при изследване на влиянието на заетостта във връзка с локуса на контрол на участниците. Установените статистически значими разлики в нивото на щастие в субгрупите на интерналите и екстерналите могат да се обяснят с нивото на личните аспирации на младите хора:

- По-високите нива на аспирации и постигането на успехи в желаната насока водят до по-висока афективна оценка (например интерналите, които според научната литература са по-целенасочени и приемащи предизвикателствата, са най-щастливи в групата на учащите) (2,12). По-ниските нива на аспирации и съответствието с реалността също води до позитивен афективен баланс (например работещите екстернали).
- Колкото по-малка е разликата между индивидуалните стандарти за сравнение и субективната реалност (ниски очаквания – ниски резултати; високи очаквания – високи резултати), толкова по-високо е нивото на субективно благополучие. И обратно (този факт е описан и в научната литература) (2,12).
- Младите хора, които учат и работят, имат по-ниски нива на субективно благополучие в сравнение с останалите групи, тъй като при тях са налице предпоставки за по-високи имплицитни разходи – по-малко свободно време за почивка и развлечения, по-висока ангажираност и отговорност (учене и работа), и пр. Интерналите от тази група заетост имат възможността да постигат целите си, но с цената на по-висок психо-физиологичен преразход, от което следва и по-ниската афективна оценка.
- Тук намира обяснение и фактът, че в общата извадка по показател заетост работещите имат най-висока оценка за щастие ($5,10 \pm 0,69$) – тя се дължи на по-високите оценки за щастие на работещите екстернали ($5,05 \pm 0,51$) и на интерналите в субгрупата, чийто вътрешен локус на контрол детерминира по-високи нива на щастие ($5,13 \pm 0,80$).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В нашата страна проучванията върху субективното благополучие като цяло са все още малко. Настоящото проучване не само допълва полето на познание в тази изследователска област, но също така представя нов фокус на из-

следване, който е пресечна точка на влияние на външни и вътрешни фактори върху субективното благополучие (заетост и локус на контрол). Доказа се хипотезата за влияние на заетостта (свързана с трудовата и образователна дейност) върху субективното благополучие, както и връзката с личните аспирации за реализация на младите хора. Изследването на каузалните връзки показва, че заетостта детерминира от 0,14% до 0,25% от вариациите в нивото на субективно благополучие, но статистически значимите разлики в нивото на щастие са свързани най-вече с влиянието на локуса на контрол - 10,05%.

ЛИТЕРАТУРА

1. Андреева, Л. Социално познание и междуличностно взаимодействие. София, Унив. изд. „Св. Кл. Охридски“, 2007.
2. Байчинска, К., Бакрачева, М., Савова, С. Статуси на психо-социална и национална идентичност. Ценности и психично благополучие в юношеска възраст. София, Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2009.
3. Евтимов, И. Въведение в науките за човека. Нов български университет, 2007.
4. Любомирски, С. Пътят към щастieto. МОНТ, 2007.
5. Тилкиджиев, Н. Качество на живот и щастие: европейски ренесанс на една традиция. В: Грекова, М. и П. Кабакчиева. Отвъд дисциплинарните ограничения. Унив. изд. „Св. Кл. Охридски“, София, 2006.
6. Diener E, et al. Wealth and happiness across the world: Material prosperity predicts life evaluation, whereas psychosocial prosperity predicts positive feeling. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2010;99(1):52-61.
7. Diener E, Tay L, Myers DG. The religion paradox: If religion makes people happy, why are so many dropping out? *Journal of Personality and Social Psychology*. 2011;101:1278-90.
8. Dunn E, Gilbert DT, Wilson TD. If money doesn't make you happy, then you probably aren't spending it right. *Journal of Consumer Psychology*. 2011;21(2):115-25.
9. Inglehart R. Gender, aging, and subjective well-being. *International Journal of Comparative Sociology*. 2002;43:391-408.

10. Popova S. Subjective well-being - a measure of holistic health. *Journal of Biomedical and Clinical Research*. 2012;5(2):127-32.
11. Popova S. Cultivated personal potential - investment for happiness and health (15-factor model and methodology for the study of subjective well-being in the context of holistic health). *Proceedings of the Virtual International Conference on Advanced Research in Scientific Fields*, ISSN 1338-9831, 2012; 993-9.
12. Veenhoven R. Is happiness relative? *Social Indicators Research*. 1991;24:1-34.

Адрес за кореспонденция:
Регионална здравна инспекция
ул. „Брегалница” № 3, з. 916
гр. Варна
ас. С. Попова, дм
e-mail: svenika@abv.bg